

Myrene ved Essandsjøen

ARNFINN SKOGEN

Områdene nord for Essandsjøen har en rolig topografi. Med sine lave åser, slakke dalsider og brede, flate dalbunner danner det en markert kontrast til områdene omkring. Berggrunnen er for en stor del dekket av grunne morener og sjøavsetninger. Der disse består av grovt materiale, er dreneringen god og her vokser fine bjerkeklynger. Furu og gran mangler derimot i området, selv om høyden over havet (fra 730 m) ikke er større enn at de godt burde forekomme. Mangelen på barskog har trolig sammenheng med store snemengder og sen avsmelting.

Sylene og de andre høye fjell som rammer inn området tvinger de vestlige luftmasser tilværs, så de gir fra seg storparten av sin fuktighet før de slipper over svenskegrensen. Nordsiden av Essandsjøen får sin brorpart av denne nedbøren. I det flate terrenget fører dette til forsumpning og torvdannelse, så storparten av området er dekket av myr. Torven ligger som et teppe over terrenget og jevner ut alle skarpe konturer så det blir enda slettere, og begrenser mulighetene for skogvekst.

For turisten er en myr et terreng der det er så vått at man synker ned, og som man derfor helst går utenom. Fra et naturvitenskapelig synspunkt kan en myr defineres som en gruppe plantesamfunn som vokser fuktig og danner torv. Myr finnes der vannstanden er så høy at luft (oxygen) ikke slipper ned i marken. Produsert plantemateriale nedbrytes derfor meget langsomt og blir til torv. Er torvdannelsen sterk nok, vil myroverflaten vokse seg høyere enn omgivelsene, så myren må få all sin vannforsyning fra regn og sne. Hvis nedbøren er større enn fordampning og avrenning, vil myren likevel fortsette å vokse, som en «nedbørsmyr» («ombrotrof

Rik bakkemyr og myrflate mellom Essandsjøen og Ramskleppen.

Fattige starrmyrer med subalpine bjerkekratt på tørrere morenerygger er karakteristisk for Essandområdet. Her ved Djupholma nord for Blåkkåkleppen.

myr»). Nedbørsvannet er fattig på mineraler, særlig kalk, og kan ikke nøytralisere de syrer som produseres når torven omdannes. Torven og myrvannet blir derfor sterkt surt. Bare få planter tåler et slikt miljø, og nedbørsmyrene får en ensformig vegetasjon. Oftest dominerer torvmoser (*Sphagnum*), og på tuene vokser lyng og dvergbjerk, i de våtere partiene torvmyrull, bjønnskjegg og dystarr. Av og til forekommer forsonende mengder multer, eller tuene er hvite av reinlav.

Har myrene en slik form og beliggenhet at de får tilførsel av vann fra fastmarken, blir mineraltilgangen bedre. Miljøet blir mindre surt og vegetasjonen artsrikere og betydelig mer variert. Særlig gir dette utslag i de våtere partier, der flere starrarter, duskmyrull og bukkeblad opptrer allerede ved små mineraltilførsler («fattigmyr»).

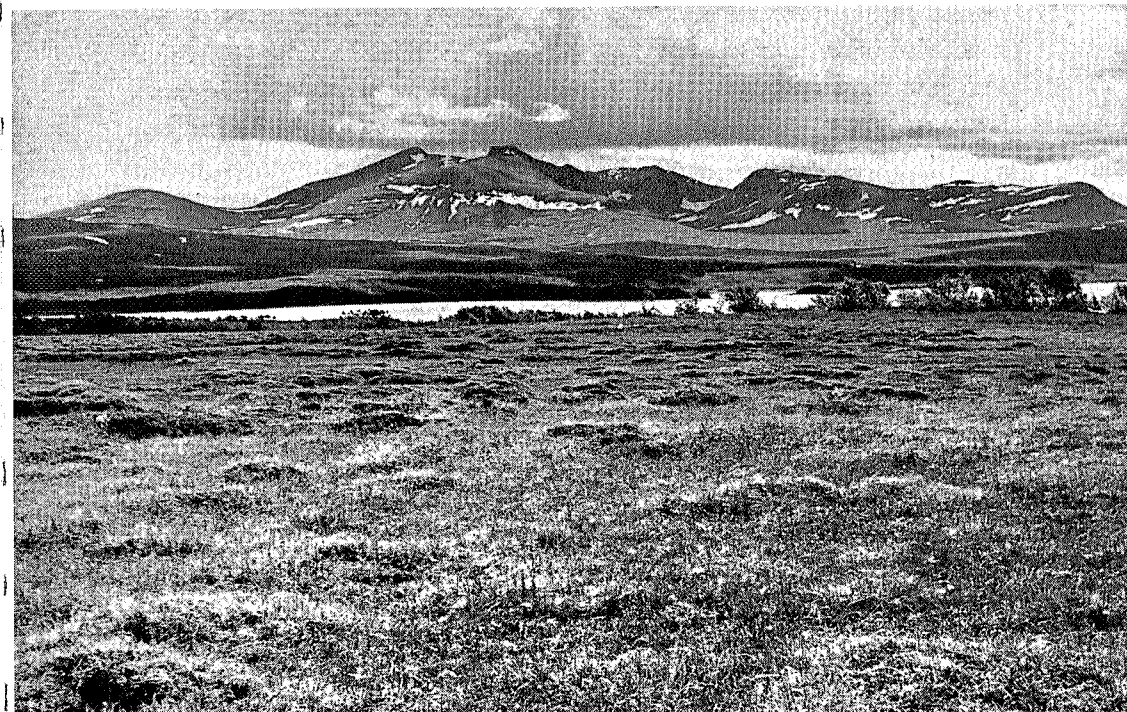
Der mineralinnholdet, særlig kalkmengden, i vannet er bra, forsvinner torvmosene fra bunnen, til fordel for «brunmoser» (*Campylium*, *Drepanocladus*, *Calliergon*, *Paludella*, *Mnium m.fl.*). Disse myrer har også et rikt innslag av starr, gress og urter, ofte også vierkratt. De danner således en sterk kontrast til nedbørsmyrene, og blir gjerne kalt «rikmyrer».

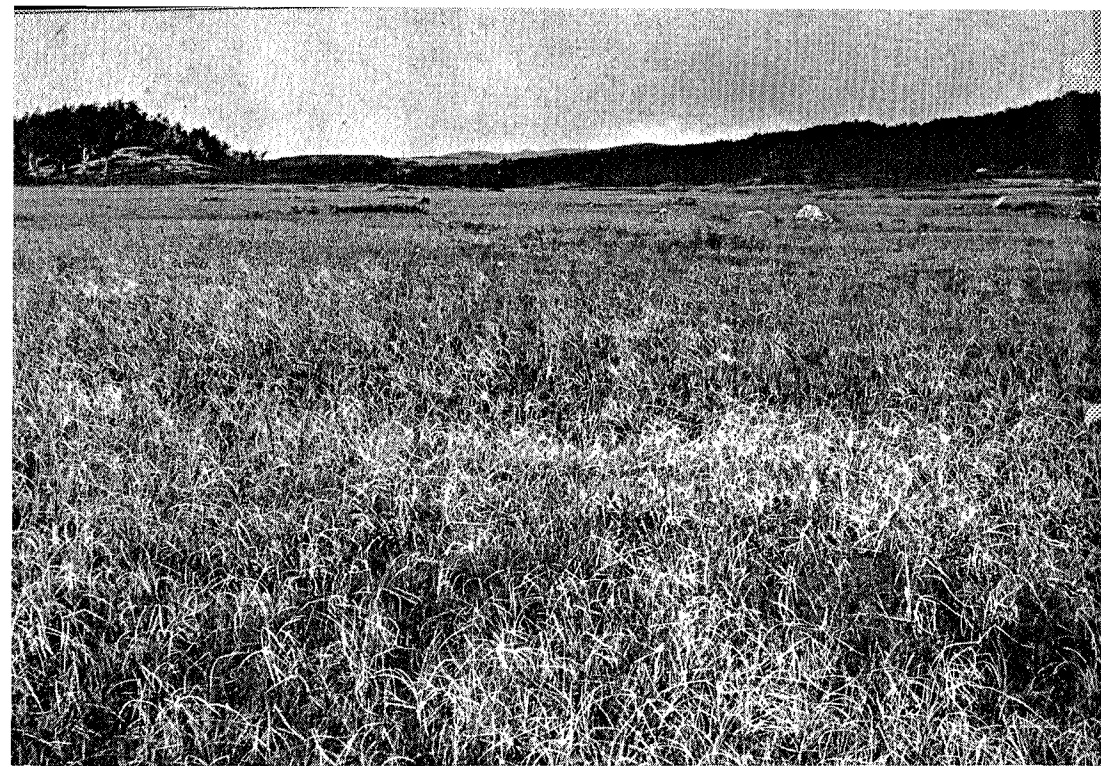
To forhold er avgjørende for myrene i Essandområdet. Det ene er at nesten alle ligger i den subalpine bjerkeregion. (Bare øst for Remskleppen finnes en større myr over tregrensen.) Derfor mangler varmekrevende lavlandsplanter, og egentlige fjellplanter spiller heller ingen stor rolle.

Den andre hovedfaktor er berggrunnen, som mest består av hårde kalkfattige bergarter. Derfor domineres området av relativt fattige myrer, og rikmyrsamfunnene er begrenset til små områder med rikere underlag, særlig omkring kilder.

Som vanlig høyt tilfjells, utgjør ekte nedbørsmyrer en beskjeden del av myrarealet. Dette skyldes dels at den korte og kolde som-

Svakt skrånende myr med store tuer av brun-torvmose. Sylene i bakgrunnen.

Fattig dalbunnsmyr dominert av flaskestarr. Nord for Storerik-vollen.

merer gir lav torvproduksjon, dels den høye vannstanden under snesmeltningen som gjør at de fleste myrpartier får tilsig av vann som har vært i kontakt med mineraljord. Ofte er nedbørsmyrsamfunnene begrenset til de aller største tuepartiene, mens de våtere partier har indikatorer på mineraltilførsel utenfra.

Tuene er normalt bygget opp av brun-torvmose (*Sphagnum fuscum*). Unntaksvis kan også furumose (*Pleurozium schreberi*) og sigdmoser (*Dicranum*) spille en stor rolle i tuene. Nordvest i området vokser litt gråmose (*Rhacomitrium lanuginosum*) på de største tuene. Dette er et vestlig (oseanisk) trekk, i likhet med at sveltestarr er vanlig i slike myrer. I hele området spiller røsslyng og torvmyrull en liten rolle. Også reinlav betyr påfallende lite, både på myr og fastmark. Dette henger kanskje sammen med at området er beitet av tamrein.

De viktigste busker er krekling og dvergbjerk, men også småtranebær og hvitbladlyng finnes jevnt. På høye, vindutsatte tuer gir greplyng et alpint preg. Den eneste urt som opptrer i større

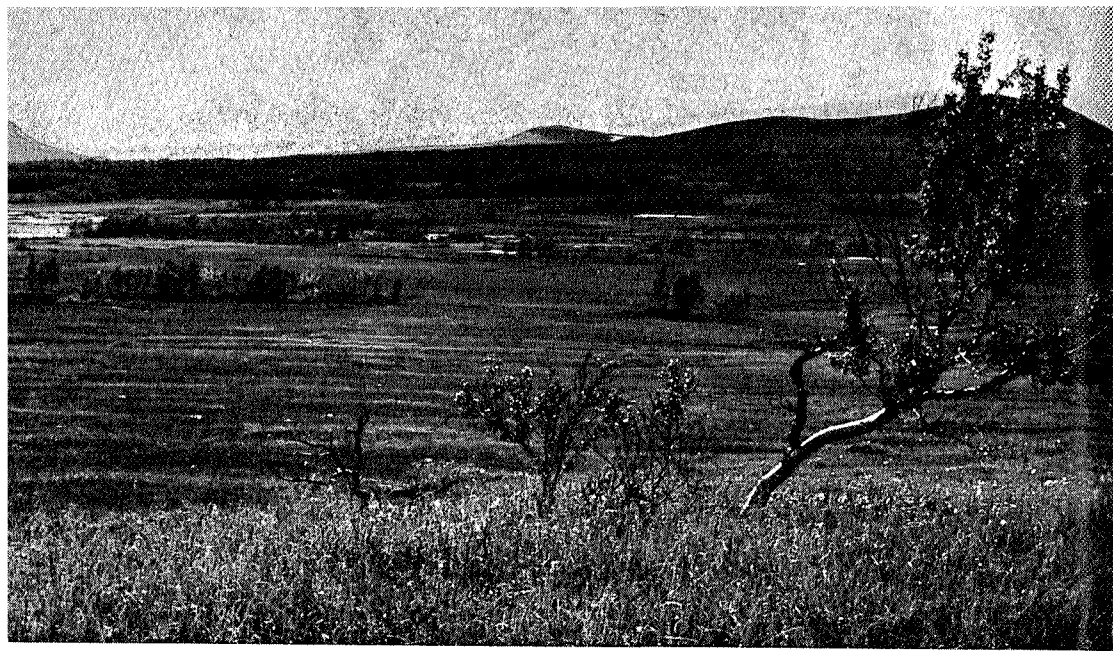
mengder, er multer. Til gjengjeld er den vanlig både på nedbørsmyr og fattigmyr.

Et morsomt innslag er den lille dvergtettegress, som øker sin næringstilgang ved å fange små insekter. Arten har en liten blå blomst på en lodden 2-4 cm lang stengel, og etpar gulgrønne, slimete blad som kan fange små insekter. Den vokser nesten bare i større tuer av brun-torvmose. Tidlig på sommeren stikker bladene opp av mosematten, men etterhvert vokser mosen over dem, slik at bare blomsterstilken og den lille fruktkapselen er synlig. Denne østlige art finnes rikelig i hele Essandområdet, men er sjelden lenger vest. Derimot er de andre «kjøttetende» myrplanter, solduggartene, påfallende sjeldne. (Enhver som har vært på Storerikvollen i mygg- eller knotttiden vet at det ikke skyldes insektmangel.)

Størstedelen av myrarealet er dominert av samfunn og arter som krever en viss mineraltilgang, men som kan klare seg på ganske sur bunn. Endel av disse myrene får tilsig bare ved høy vannstand, særlig under snesmeltningen. Mineraltilgangen blir derfor sparsom og særlig i de store dalbunnsmyrene er vegetasjonen fattig på arter i alminnelighet, og spesielt på kravfulle arter. De flate fattigmyrene er ofte så våte at vannet står over torven det meste av sommeren. Vegetasjonen domineres av fuktighetskrevenne starr-arter. Særlig vanlig er rundstarr, flaskestarr, dystarr og duskmyrull. De to første danner hybrider som formerer seg ved utløpere og kan dominere store partier.

Sumper av denne type er ofte uten bunnvegetasjon, eller har løse matter av torvmoser (særlig *Sphagnum lindbergii* og *S. compactum*, men både *S. papillosum* og den lavlandspreget *S. tenellum* forekommer sparsomt). Her og der består mattene av levermoser eller vass-klomose (*Drepanocladus fluitans*) med innslag av andre nøy-somme «brunmoser». På litt tørrere grunn finnes normalt mye multer, og på sensommeren er heller ikke blokkebærene å forakte. Ellers finnes de samme arter som på nedbørsmyrene.

Der mineraltilgangen er litt rikere, kommer flere starr-arter til. Viktigst er strengstarr, og i endel riktig våte sumper finnes mye blystarr. Nøkkesiv, som er meget sjelden i området og snipestarr, hører også til i slike sumper. Andre vanlige arter i denne type er bl.a. trådstarr, dystarr, flaskestarr, duskmyrull, bjønnskjegg og endel urter, som myrhatt, bukkeblad, myrfiol og vanlig myrklegg.

Svartmyr. Hølje i nedbørsmyr, med små løse tuer av bjønnskjeegg og torvmyrull. Bunnen er dekket av alger. Strengtuen i bakgrunnen hadde solid tele i juli 1969.

Også mosedekket avviker fra de fattige myrene. Dersom torvmoser finnes, er det kravfulle arter (*Sphagnum subfulvum*, *S. contortum*, *S. subsecundum*, *S. subnites*, *S. teres* og *S. warnstorffii*). Men oftest overtar «brunmosene». I de fattigste sumpene dominerer nøysomme arter (*Calliargon sarmentosum*, *Drepanocladus exannulatus* i de våteste, og *Calliargon stramineum*, *Aulacomnium palustre* og *Sphagnum*-arter litt tørrere). Oftere dominerer dog temmelig kravfulle arter (som *Scorpidium scorpioides*, *Drepanocladus revolvens*, *Calliargon trifarium*, og på litt høyere nivå de nevnte *Sphagnum*-arter, sammen med bl.a. *Paludella*, *Campylium stellatum*, *Cinclidium stygium*, *Drepanocladus badius* og *Riccardia pinguis*).

Her finnes således langt flere kravfulle arter blant mosene enn blant de høyere arter. Dette kan skyldes at mosene er fullt utviklet når sneen går, og derfor kan utnytte mineralene i vårflomvannet bedre enn de høyere arter som starter veksten langt senere.

Myrene i noenlunde flatt lende viser en temmelig regelmessig veksling mellom store, mer og mindre våte starrmyrpartier, og noen få meter brede, men ofte over hundre meter lange tuestrenger med en vegetasjon som nevnt foran. Slike strengmyrer er et karakteris-

tisk trekk i Øst-Skandinavia, men de er temmelig sjeldne i vår landsdel. I strengene ligger isen lenge, og selv en så god sommer som 1969 fantes i juli flere tuer med tykk og hård is få desimeter under overflaten. Så det skulle nok ikke store klimaforverring til før disse myrer kunne oppvise permanent frosset torv, slik det i dag finnes i Nordøst-Skandinavias palsmyrer.

De rikeste mineralforholdene finnes der mineralrikt vann tilføres kontinuerlig, som der grunnvann fra kalkrikt berg strømmer frem i dagen som kilder eller diffuse sig. Kalk-kilder er ikke vanlige i Essandområdet, men forekommer omkring Blåkkåkleppen og i dalsiden mellom Remskleppen og Essandsjøens nordøstende. De er lett å kjenne igjen på rik forekomst av gulsildre. Karakteristiske arter er også småsivaks, myrsauløk, tvillingsiv, trillingsiv, kastanjesiv, blankstarr og fjellsnelle. I bunnskiktet er det oftest tette matter av kalkkrevende kildemoser (*Cratoneuron*-arter o.a.). Men nesten alltid er det også et innslag av lite kravfulle arter, slike som også vokser i kilder med mineralfattig vann, f.eks. stjernesildre, skogsnelle, bekkeblom, snemyrull og en rekke moser (*Pohlia albicans*, *Dinocranella squarrosa*, *Philonotis fontana* m.fl.).

Når det mineralrike vannet siger nedover dalsidene, dannes rike bakkemyrer. Disse er både rikest på arter og til størst øyenfryd for turisten. Blomsterprakten kan ofte være riktig stor med bl.a. gullmyrklegg, svarttopp, brudespore (som også har en herlig lukt), jåblom, fjelltistel, fjellfrøstjerne (blåstprett), bjønnbrodd, harerug, dvergjamne, hvitmaure, klubbstarr, hårstarr, gulstarr, sveltull, blåtopp, skavgress, smårørkvein, geitsingel, marigress og skogsiv. I noen små myrer på østsiden av Blåkkåkleppen inngår også agnorstarr, sotstarr, myrtust, myrtevier, dvergsnelle og andre typiske fjellplanter. I bunnen råder alltid kravfulle moser (*Campylium stellatum*, *Drepanocladus intermedius*, *Paludella*, *Sphagnum warnstorffii* (lave tuer), samt mindre mengder av bl.a. *Fissidens adianthoides*, *Ctenidium molluscum*, *Bryum pseudotriquetrum*, *Obtusifolium obtusum*, og i våtere partier igjen *Scorpidium*, *Drepanocladus revolvens*, *Calliargon trifarium*, *C. giganteum* m.fl.). Typisk for et nedbørsrikt område er at bakkemyrene til dels finnes i temmelig bratte skråninger, som særlig sydvest-siden av Remskleppen gir et godt eksempel på.

En spesiell type myrer finnes langs kantene av tjern og større bekker, på mark som ofte settes under vann. Torven her inneholder en god del sand o.l. innskyllet av flomvannet. Dette gjør at vegetasjonen får mange trekk felles med fastmarkens. De fleste slike myrer i Essand-området er ganske rike, og har ofte tette vierkratt. Undervegetasjonen er oftest preget av store urter og gress, som kvann, mjødur, sumphaukeskjegg, skogstorkenebb, enhumbleblom, skogrørkvein og sølvbunke, orkidéene korallrot, skogmarihånd og småtveblad, samt en rekke av rikmyrenes arter. Her opptrer også den flotte kongsspir og de velsmakende åkerbær. Begge er sterkt østlige arter i Trøndelag, men ikke sjeldne i Essand-området. Mose-dekket er meget ujevnt, men består oftest av ganske kravfulle arter.

Det er foran nevnt flere østlige arter og morfologiske trekk, mens vestlige innslag er meget få. Dette er en slående kontrast til områdene omkring. Både i Nedalen og Meråkerfjellene, til dels også i Vest-Jämtland, og enda mer i Gauldalsområdet, vokser en rekke vestlige, sub-oseaniske arter, både blant moser og blomsterplanter. Essand-området utgjør derfor en interessant østlig «utpost» som trolig skyldes lokalklimatiske forhold vi ennå ikke kjenner til. En viss rolle kan også ulik kulturpåvirkning ha spilt. Mens de fleste myrer omkring i meget lang tid har vært temmelig intensivt slått, er det ingen ting som tyder på en slik virksomhet i Essand-området. Trolig ligger det for langt unna fast bosetning.

Disse forhold gjør området mer interessant fra biologisk synspunkt enn det i første omgang kan synes. Dette også fordi myrene er så store, og dermed stabile, at de kan egne seg godt til sammenlikning med andre områder som er mer utsatt for påvirkninger og forandringer av ulike slag.

Tanken har vide veier

SKOLESTIL AV MARIT, 16 ÅR

Jeg går på en gammel kjærrevei innover i fjellet. Stillheten, varmen, summingen av fluer og den herlige lukten av fjell virker på meg som en befrielse. Her oppe er en i fred for byens larm og menneskers jag. Her kan en bare være seg selv. Det er en herlig følelse av lengsel jeg kjenner ved synet av alt dette vakre. Men i samme øyeblikk kan jeg bli redd. Alt blir så stort og ruvende ved synet av den store fjellvidda som strekker seg helt ut i det uendelige, og langt der borte går den over til himmel.

Men det er deilig å gå her under den klare blå himmelen og kjenne lyng og reinmose knase under beina. Det er en egen stemning her som gjør at tankene kommer sigende på en og fyller en helt.

Ved en tindrende klar og rislende fjellbekk setter jeg med ned. Jeg kjenner det isende kalde vannet rundt håndleddene og undres på hvor denne bekken kommer fra. Det er vel en isbre der oppe i skaret som ennå ikke er tinet av solen. Jeg tar vann i hendene mine. Undres på hvor mange dråper vann det kan være tilsammen? Nei, det er umulig å si. Tenk bare på havet! Store elver renner ut i det og forener seg med det svære altoppslukende havet. Der ute går båtene. Noen over hele Atlanteren, andre kanskje ned mot Middelhavet. På en stille dag som denne må det være deilig å være om bord på et stort skip som skal ut i verden. Bare stå der og høre måkeskrik og motordunk.

Et skjærende fugleskrik vekker meg fra tankene. Jeg sitter jo her ved en fjellbekk. Denne lille bekken skal også ende sin ferd der ute i havet, og omdannes til saltvann. Det kan forresten ikke være noe deilig. Å være fjellbekk må være herligere, for da kan en klukke og hoppe nedover så mye en vil.

Jeg reiser meg og rusler nedover en sti på den andre siden av bekken. Her kommer jeg ned under tregrensen og det blir kjøligere. Følelsen av befrielse og lengsel er her ikke lengre. Den må ha falt av meg nå da jeg ikke lenger ser den svære fjellvidden. Her føler